

Oponentní posudek disertační práce Mgr. et Mgr. Viktora Zavřela: „Pojem objektu v Husserlově fenomenologii a jeho předobraz v klasické antické metafyzice“

Hlavní téma disertační práce zachycuje sám autor v Úvodu: „text bude zaměřen především na to, aby podal zevrubnou analýzu pojetí objektu, které je obsaženo ve fenomenologii Edmunda Husserla, a následně představil jeho vztah k antickému pojetí předmětu“ (s. 5). Sleduje nejprve struktury a klíčové strukturní momenty Husserlovy fenomenologie, které jsou relevantní pro hlavní problematiku statutu objektu. Postupuje od problematiky intencionality vědomí a ukazuje místo noematu a předmětu v jejím rámci. Klade si důležitou otázku po konstituci předmětu: „do jaké míry je předmět konstituován samotným vědomím?“ (s. 48) Ukazuje, že předmět se konstituuje na pozadí transcendentálního ego (s. 53). Všímá si dále vrstevnatosti a teleologie ve výstavbě předmětností a v posledu světa, která je na půdě transcendentální subjektivity vykazatelná. Právě v této teleologii vidí autor příbuznost, „vazbu“ Husserlovy fenomenologie a antické metafyziky (s. 56). Konečně sleduje autor konstituci logické půdy z předlogické zkušenosti, především na základě analýz Zkušenosti a soudu. Ve druhé části autor sleduje „pojetí objektu v antické metafyzice“. Vychází přitom z „fenomenologické teze“, že „objekt našeho poznání neexistuje nezávisle na tomto poznání samotném (příčemž tento objekt je věcí samou)“ (s. 71) a tuto tezi chápe jako kritérium příbuznosti s fenomenologií (tam.). Postupuje od předsokratiků k Platónově filosofii, přičemž u Platónovy myšlenky idejí dochází k tomu, že „[t]ěžko si lze představit filosofickou koncepci, která by byla Husserlovu pojetí skutečnosti vzdálenější.“ (s. 83) K opačnému závěru dochází při interpretaci Aristotela, a to v souladu s citovanou kritériální tezí, že totiž pojem οὐσία má řadu charakteristik, které jsou charakteristikami fenomenologického pojmu předmětu (s. 101).

Oceňuji především zvládnutí náročné problematiky Husserlovy fenomenologie. Zejména pasáže vykládající Karteziánské meditace a v nich obsaženou problematiku transcendentálního vodítka považuji za velice přínosné, neboť umožňují lépe porozumět tomu, že objekty nejsou něčím, co subjekt souká ze sebe jako pavouk (použiji-li metaforu od Husserla samotného), ale co je vykazatelné ze struktur zjevování.

Pokud jde o celkový rámec práce, autor opomíjí, že pojmy jako subjekt, objekt, substance, esence atd. mají svou dějinnost, a že s nimi a s dalšími pojmy (hypokeimenon, antikeimenon, úsia, eidos atd.) nelze neproblematicky zacházet jako s ekvivalentními, pokud nechceme upadnout na jedné straně do retrospektivního klamu, když vykládáme dřívější pozdějším, a na druhé straně do analogizování, které bude srovnávat vnější podobnosti bez kritického zohlednění rozlišností. Údajná „fenomenologická teze“ ohledně závislosti objektu na poznání (viz výše citace ze s. 71), tak jak je formulována, nebere v úvahu, že i smysl závislosti či nezávislosti na poznání je konstituován na půdě transcendentální subjektivity. To vše se týká autorova výkladu předsokratiků i Platóna. Neboť i statut charakteru „o sobě“ má svou dějinnost spolu s postupem idealizace, pro zrod metafyziky klíčové idealizace věčnosti a této metafyzice odpovídající logiky. Jen těžko lze interpretovat ideu jako „absolutní realitu věci o sobě“ (s. 83) tam, kde není ještě ustavena logika a kde ještě nemáme pojem skutečnosti. Autor opomíjí Aristotelův pojem boha (s „výjimkou“ srov. s. 98), který je ale klíčový pro celkové určení statutu skutečnosti a návazných pojmů. (Bylo by zajímavé konfrontovat citovaný autorův závěr interpretace Platónova Sedmého listu (s. 83) s Patočkovou interpretací v Úvodu do fenomenologické filosofie, kde jsou stupně poznání korelovány s Husserlovou epistemologií.) To vše autor nechává stranou, a přitom je to důležitá součást kritiky metafyziky u Husserla samotného. Je zajímavé, že v případě Aristotelovy interpretace předchůdců, stejně jako v případě anglosaské filosofie, která se vskutku někdy vyznačuje slepotou vůči dějinné dimenzi myšlení, si je autor retrospektivního interpretačního klamu vědom (srov. ss. 72 a 96). S tím souvisí, že autor se zabývá problematikou objektu, a přitom

vůbec nebere v úvahu problém statutu subjektivity u Husserla a též to, že v novověku se proměňuje půda filosofování spolu s půdou zjevování právě reinterpetací pojmů subjektu a objektu. Tento vztah subjektu a objektu není autorem pro jeho hlavní téma zohledněn a tak například v samém závěru použije bez vyjasnění pojem ὑποκειμενον jednou pro subjekt, jednou pro objekt (srov. s. 105). Stejně tak autor opomíjí, že se v dějinnosti myšlení proměňuje smysl charakteru „před-“ u předmětu, ve smyslu představování jako specifické produktivity subjektu. Možná by se autorovi zohledněním této dějinné proměny více projasnil jinak výborný, žel již dále nerozvinutý postřeh, že „fakt trvání Aristotelés nepovažuje za tu klíčovou skutečnost, již se má metafyzika zabývat“ (s. 105). Není také vyjasněn rozdíl mezi ideou v platónském a v kantovském smyslu důležitý pro porozumění statutu předmětnosti. Není ani ukázána příbuznost Husserlovy myšlenky universální korelace noese a noematu s antickou metafyzikou. A stejně tak pouze konstatovaná myšlenka, že Husserlův koncept teleologie je příbuzenským poutem k antické metafyzice, zůstala dále nerozvinuta.

Konečně autor opomíjí též Husserlovu vlastní kritiku antické metafyziky obecně a Aristotelovy zvláště jako zvláštní podoby objektivismu. S tímto opomenutím souvisí též pro problematiku objektu nezohledněná inovace spočívající v rozlišení formální a materiální ontologie (ontologií) (kterou přece Husserl sám považoval za jeden ze svých klíčových objevů). To, že antická metafyzika vychází, přinejmenším po Eleatech, z myšlenky vazby bytí a myšlení, a že tato vazba funguje explicitně i v Husserlově fenomenologii, lze doložit nespočtem citací. A vzhledem k tomu, že Husserl sám využívá pojmy a myšlenkové rámce zděděné z metafyziky včetně pojmu objektu, se rozumí samo sebou, že zde bude podobnost v některých určeních objektu s antickou filosofií. Potom je ale výkaz toho, že tato souvislost tu je přítomna též v případě užívání pojmu objektu, poměrně chudým výtěžkem, pokud je to provedeno bez zkoušky kritické reflexe tážající se po rozdílech, jako je tomu v autorově textu. Některá tvrzení ohledně vývoje Husserlovy fenomenologie se mi zdají zavádějící a spíše prozrazující autorovu nedostatečnou znalost. Například: „projekt genetické fenomenologie, který byl založen již v *Logických zkoumáních*, pak byl přerušen a bylo na něj posléze navázáno *Formální a transcendentální logikou*“ (s. 70). Jako by Husserl genetickou fenomenologii nerozvíjel soustavně přinejmenším od druhé poloviny desátých let dvacátého století a jako by se od *Logických zkoumání* základně neproměnil sám pojem geneze. Také jsou v práci mnohé až příliš silné, a o to méně vykázané teze o Husserlových analýzách, s nimiž by patrně nesouhlasil ani Husserl: „Domnívám se, že především s ohledem na pojetí objektu už není možné provést žádné důsažnější zkoumání.“ (s. 71)

Co ruší čtenáře a zbytečně práci snižuje, je množství překlepů a chyb, které místy komplikují srozumitelnost vět. Práce by si zasloužila podrobnější korektury.

Všechny zmíněné poznámky ale mají za úkol pouze motivovat kolegu k další cestě. V práci prokázal interpretační zvládnutí často extrémně obtížných Husserlových analýz a stejně tak textů z antické filosofie. V práci jsou mnohé cenné vhledy a v interpretaci je prokázána autorova myslitelská přísnost. Přesto bych při rozpravě uvítal, kdyby se autor vyjádřil ke zmíněným kritickým výhradám.

Práci vřele doporučuji k obhajobě.

PRÁCE SPLŇUJE POŽADAVKY KLADENÉ NA TENTO TYP PRACÍ.

V Praze, 19. 8. 2022
David Rybák